

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

КОГУТ Іван Анатолійович - аспірант кафедри кримінального права та процесу, асистент кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

<https://orcid.org/0000-0001-9900-2273>

УДК 343.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.3.6>

У статті окреслено загальні підходи до визначення форм взаємодії під час досудового розслідування кримінального провадження в цілому та предметно зосереджено увагу на взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором. На основі наукових розвідок виділено дві основні форми взаємодії: процесуальну та організаційно-правову. Визначено, що основною різницею між цими формами взаємодії є рівень їх правового регулювання. Встановлено, що основою нормативно-правового забезпечення процесуальної форми є положення КПК України, у свою чергу основою організаційно-правової форми відповідні норми відомчих нормативно-правових актів. Проаналізувавши процесуальну форму взаємодії через призму законодавства, виявлено, що зміст цієї форми не обмежується нормами, які регламентують повноваження зазначених суб'єктів. Зазначено, що організаційно-правова форма взаємодії охоплює чималу кількість нормативно-правових актів, які фрагментарно містять згадки про спільну діяльність слідчого, дізнавача та прокурора. Наголошено на необхідності прийняття стандартів взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування на основі конструкції стандартів діяльності прокурора у сфері захисту інвестицій.

Ключові слова: взаємодія, форми взаємодії, слідчий, дізнавач, прокурор, досудове розслідування, кримінальне провадження.

Постановка проблеми

У зв'язку із запровадженням на території України правового режиму воєнного

стану суттєво посилилося значення правоохоронної функції держави. Необхідність мінімізації злочинності всередині держави стало тактичним завданням та важливою складовою забезпечення правопорядку, підвищення обороноздатності. Водночас ефективне виконання поставлених завдань правоохоронними органами можливе лише за умови згладженої взаємодії. Тематика взаємодії у тому чи іншому аспекті постійно є ключовим тематичним напрямком обговорення на наукових конференціях, круглих столах, панельних дискусіях та інших науково-практичних заходах. Взаємодія є критично важливою, як на рівні спільної діяльності різних силових відомств, так і в конкретному кримінальному провадженні, де є суб'єкти, які його здійснюють безпосередньо, та суб'єкти, які здійснюють нагляд у формі процесуального керівництва. Якщо розглядати взаємодію між слідчим та дізнавачем із прокурором, вона є важливою для того, щоб уникнути ризиків відсутності координації між ними, оскільки це може спричинити те, що хтось з них не буде усвідомленим про поточні результати, внаслідок чого планування та хід розслідування буде суттєво ускладненим.

З огляду на вищенаведене, фундаментальне значення під час взаємодії відіграє питання, у яких форма власне може здійснюватися під час досудового розслідування. По аналогії з формою права, яка має зовнішню форму вираження, діяльність суб'єктів вище окреслених суб'єктів

також виражається в рішеннях, діях, бездіяльності. Відповідно, визначення різновидів цих форм є важливим для розуміння змісту взаємодії та того, яким чином можна досягти виконання завдань кримінального провадження. Станом на сьогодні на основі аналізу теоретичних напрацювань за цим напрямом можемо констатувати, що серед науковців немає одностайності в цьому питанні, оскільки більшість досліджень спрямовані вже на дослідження конкретних форм взаємодії, водночас розгляд підходів до того, у яких формах вона може здійснюватися, в цілому залишається малодослідженим.

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наявних поглядів щодо форм взаємодії віднайти універсальний підхід, який дозволить визначити та розмежувати форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором, що надалі надасть можливість чітко розуміти шляхи удосконалення кожної із визначених форм у контексті спільної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження

В умовах сучасних викликів нагальним питанням реформування кримінальної юстиції в Україні на різних рівнях виступає удосконалення взаємодії між органами досудового розслідування та прокуратури. Відтак початковим завданням є визначення того, у якій формі буде здійснюватися така взаємодія, оскільки інакшим чином, така спільна діяльність не буде регламентованою, не матиме системності та навряд чи відповідатиме загальноправовим принципам.

Досліджуючи питання організації взаємодії, С. В. Обшалов та Д. Б. Санакоєв зазначають, що форма взаємодії як спосіб організації містить у собі комплекс способів і заходів взаємодії, систему зв'язків і правовідносин суб'єктів, які взаємодіють. При цьому, науковці зазначають, форми взаємодії не слід змішувати з напрямками, цілями взаємодії [1, с. 647], з чим можна цілком погодитися, оскільки кожний із цих елементів має свою змістовну характеристику.

Перед початком розгляду підходів щодо розуміння форм взаємодії під час досудового розслідування варто зазначити думку В. С. Бондаря, який зазначає, що найтісніша взаємодія під час досудового розслідування відбувається між слідчим (дізнавачем), прокурором та працівниками уповноважених оперативних підрозділів, яка реалізується у нормативно визначених формах [2, с. 144]. Цілком погоджуючись з цією тезою, ми виокремили у контексті нашого дослідження саме спільну діяльність слідчого та дізнавача із прокурором, оскільки охоплення більшого кола суб'єктів унеможливить обґрунтоване визначення форм з урахування процесуального статусу, кола повноважень цих суб'єктів та ряду інших особливостей.

Як ми вже зазначили раніше, питання визначення форм взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором є малодослідженим, відтак, найбільш ефективним способом пошуку підходів до визначення цих форм є їх розгляд на прикладі інших учасників кримінального провадження, де одним з них є слідчий, дізнавач або прокурор.

Досліджуючи форми взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження, О.В. Шпитко приходиться до висновку, що найбільш поширеними формами взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження є процесуальні та організаційні (непроцесуальні). Основним розмежуванням цих форм, на думку дослідника, є їх правове регулювання, зокрема, для процесуальної форми взаємодії характерне врегулювання положеннями Кримінального процесуального кодексу України, іншими законодавчими актами. У свою чергу, організаційна форма взаємодії ґрунтується на положеннях на відомчих та підзаконних нормативно-правових актів [3, с. 128]. Зазначений підхід до поділу форм взаємодії на процесуальну та організаційну пропонується також авторами навчального посібника «Основи кримінального процесу» (Харків, 2023), де вона розглядається в контексті системи загальних положень досудового розслідування [4, с. 91].

Водночас варто вказати, що існують й інші погляди на поділ взаємодії на відповід-

ні форми, зокрема, Е.Е.Озерський залежно від характеру дій суб'єктів сторони обвинувачення виділяє процесуальну, організаційну та координаційну форму взаємодії. Не вдаючись у висвітлення процесуальної та організаційної форми, зосередимо увагу на тому, що науковець розуміє під координаційною формою. Зокрема, зміст вказаної форми полягає у визначеності слідчим, керівником, органу досудового розслідування спільно з прокурором загальної спрямованості кримінального провадження, що частіше за все здійснюється з урахуванням судової перспективи та інших об'єктивних чинників (закриття кримінального провадження, його зупинення, визначення підслідності, скерування обвинувального акту до суду тощо) [5, с. 304]. У той же час досить часто взаємодія та координація, зокрема, й у контексті діяльності в рамках кримінального провадження виокремлюються як окремі поняття з різним змістом або входять в обсяг один одного.

Підтримуючи загальний підхід до поділу форм взаємодії на процесуальну та організаційну, розглянемо детальніше їх зміст.

Аналіз процесуальної взаємодії між слідчим та дізнавачем із прокурором слід здійснювати через призму повноважень зазначених суб'єктів, які закріплені у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України). Зокрема, у ч. 2 ст. 36 КПК України регламентовано понад двадцять пунктів, які декларують повноваження прокурора, при цьому передбачено, прокурор уповноважений здійснювати й інші повноваження, визначені цим Кодексом [6]. Однак, варто зауважити, що не всі ці повноваження пов'язані із взаємодією зі слідчим чи дізнавачем. Наприклад, повноваження щодо початку досудового розслідування прокурором за наявності достатніх підстав фактично є лише процесуальним рішенням, водночас надалі він зобов'язаний доручити проведення досудового розслідування відповідному органу, що якраз вже і пов'язано із взаємодією.

Повноваження кожного із суб'єктів взаємодії є взаємодоповнюючими. Наведемо деякі з повноважень прокурора, які безпосередньо пов'язані із взаємодією зі слідчим

та дізнавачем, зокрема: доручення органу досудового розслідування його проведення; доручення проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення; погодження або відмова у погодженні клопотань тощо. У свою чергу, слідчий та дізнавач складають та подають на затвердження визначені КПК України клопотання, виконують доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі. За аналогією із прокурором перелік повноважень не є вичерпним, тому взаємодія не обмежується на повноваженнях, визначених у ст. 36, 40, 40¹ КПК України. Вичерпне дослідження змістовної характеристики процесуальної форми взаємодії можливе лише через розгляд усіх випадків, коли прокурор, слідчий та дізнавач пов'язані процесуальними правами чи обов'язками, що потребує окремої наукової розвідки.

Якщо з процесуальною формою взаємодії ситуація більш визначена у зв'язку з її регламентацією в одному законодавчому акті (КПК України), то, розглядаючи організаційну форму взаємодії, виникають труднощі, зумовлені значною кількістю відомчих нормативно-правових актів. Проте, передусім постає питання щодо використання словосполучення «організаційна» для позначення цієї форми взаємодії. Зазначене поняття є міждисциплінарним та використовується в багатьох галузях права, однак, саме в кримінальному процесі воно набуває особливого змісту, який не є тотожним відносно інших галузей.

На початку нашого дослідження ми визначили, що науковці розділяють форми взаємодії саме на процесуальну та організаційну, однак на заміну цього пропонується використовувати словосполучення «організаційно-правова», що обґрунтовується наступним.

Поняття «організаційно-правова форма» не має закріплення у чинному законодавстві, водночас окремі нормативно-правові акти, які класифіковані за категорією «Законодавство про національну безпеку та правопорядок», містять у своїй назві це словосполучення. Наприклад, Закон Укра-

їни «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», який визначає головні напрями загальнодержавної політики та організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю. Аналізуючи зміст законодавчого акту, з-поміж інших розділів, які є характерними для всіх законодавчих актів, такі, як загальні положення, система органів, їх повноваження, можна акцентувати увагу на розділі, який регламентує інформаційне, фінансове, матеріально-технічне та науково-дослідне забезпечення боротьби з організованою злочинністю. Водночас стаття 3 декларує, що основним завданням Закону є «створення загальних правових і організаційних засад у сфері боротьби з організованою злочинністю...». Положення цього Закону фактично містить у собі поєднання правової форми та організаційних заходів [7]. При цьому варто констатувати, що реалізація правових засад відбувається через відповідні положення КПК України, а організаційно-правової форми – через положення відомчих нормативно-правових актів.

Окрему увагу варто звернути на рівень закріплення організаційно-правової форми взаємодії, як ми вже раніше визначили, ця форма ґрунтується на основі положень відомчих нормативно-правових актів. Однак, О. О. Обаль у дослідженні, присвяченому взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, пропонує закріпити цю форму взаємодії із розмежування компетенції за характером використовуваних засобів при вирішенні спільних завдань на рівні КПК України, що суперечить раніше розглянутому підходу до рівня правового регулювання форм взаємодії [8, с. 176].

Що стосується змістовної характеристики організаційно-правової форми взаємодії, особливу увагу варто звернути на положення відомчих нормативно-правових актів. Зокрема, наказ Офісу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» встановлює єдину систему організації діяльності та взаємодії прокурорів у кримінальному провадженні та містить окремі положення щодо здійснення нагляду за

досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва, однак за своїм змістом є комплексним та містить багато інших питань не пов'язаних з цим, наприклад, особливості щодо участі прокурора в судовому провадженні [9].

Що стосується слідчих підрозділів, можемо зазначити, що їх функціями є взаємодія з Офісом Генерального прокурора, регіональними, місцевими прокуратурами, зокрема прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням (п.п. 5 п. 1 розділу III Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України). Крім того, саме у цьому акті передбачено, що саме на начальника слідчого відділу покладається організація та забезпечення взаємодії слідчих з органами прокуратури [10]. Практично не відрізняється зміст вищезазначених норм для підрозділів органів дізнання, які закріплені у Положенні про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України [11], лише врахована специфіка системи органів дізнання.

Водночас особливу увагу при розгляді організаційно-правової форми взаємодії варто звернути на тенденцію затвердження стандартів діяльності прокурорів під час досудового розслідування, зокрема, у сфері захисту інвестицій. Якщо раніше такі стандарти (затверджені наказом Генерального прокурора 26 січня 2022 року № 10) мали рекомендаційний характер для прокурорів (п. 4) [12], то в оновлених стандартах (затверджені наказом Генерального прокурора 24 квітня 2024 року № 84) закріплено вказівку на необхідність дотримання положень стандартів у такій категорії кримінальних проваджень (п. 5) [13]. Розгляд вищезазначених стандартів є важливим з кількох причин, як зазначено в самих стандартах, метою їх розроблення і впровадження є однакове застосування норм законодавства під час реалізації прокурорами своїх повноважень. З іншого боку, зазначені стандарти містять детальний та свого роду унікальний механізм їх реалі-

зації, який поданий через зміст стандарту, визначення основних джерел, на яких він ґрунтується, та основні джерела перевірки його дотримання. Враховуючи факт зміни характеру зміни стандартів з рекомендаційного на обов'язковий, це показує фактичний їх вихід на новий рівень у правовому регулюванні діяльності прокурорів під час досудового розслідування.

Позитивна практика застосування стандартів діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування у перспективі може зумовити їх затвердження для всіх категорій кримінальних проваджень. Крім того, доцільним було б прийняття відповідних стандартів саме в розрізі взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, що стало б основою правового регулювання організаційно-правової форми.

Висновки

Таким чином, більшість науковців за усталеною традицією виділяє дві форми взаємодії у кримінальному провадженні: процесуальну та організаційну (непроцесуальну). Однак, окремі автори виділяють також й інші форми, зокрема, координаційну. Відтак, кожен із дослідників по-своєму обґрунтовує поділ взаємодії на різні форми. Попри безперервний науковий пошук, спираючись на сучасні здобутки за цим напрямом, враховуючи особливості суб'єктного складу та пропозиції щодо формулювання найменування відповідних форм, можна запропонувати дві форми взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором: процесуальну та організаційно-правову. Саме доповнення словом «правова» до організаційної форми взаємодії надає їй нормативного сенсу, оскільки без цього до цієї форми можна було б віднести досить широке коло заходів.

Крім того, варто зазначити, що організаційно-правова форма взаємодії є похідною від процесуальної, оскільки саме від того, яким чином будуть визначені повноваження суб'єктів у КПК України, залежить зміст відомчих нормативно-правових актів. Навіть на прикладі такого відомчого акту, як Стандарти діяльності прокурорів у

сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування, можемо побачити, що правове підґрунтя кожного із задекларованих стандартів має своїм джерелом відповідні положення таких законодавчих актів, як Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про прокуратуру».

Література

1. Обшалов С. В., Санакоєв Д. Б. Організація взаємодії підрозділів кіберполіції з органами досудового розслідування та громадськістю у процесі доказування злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Наукові перспективи*. 2023. № 5(35). С. 641-652.

2. Бондар В. С. Взаємодія слідчого (дізнавача) з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у криміналістичному та кримінальному процесуальному вимірах (методологічні та праксеологічні проблеми). *Київський часопис права*. 2022. № 2. С. 141-153.

3. Шпитко О.В., Форми та види взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2020. Вип. 61. Том 2. С. 125-128.

4. Основи кримінального процесу: навч. посібник. За заг. ред. Т. Г. Фоміної. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023. 140 с.

5. Озерський Е. Е. Окремі аспекти взаємодії прокурора з органом досудового розслідування в рамках здійснення кримінального провадження. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листопада 2017 року). Харків: ХНУВС, 2017. С. 303-305.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. *Верховна рада України. Законодавство Укра-*

їни. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.

8. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21>

9. Обаль О.О. Взаємодія правоохоронних, контролюючих та інших органів при розслідуванні економічних злочинів: дис. ... доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 227 с.

10. Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України: Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

11. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: Наказ МВС України від 20.05.2020 № 405. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20>.

12. Стандарти діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування: Наказ Генерального прокурора 26 січня 2022 року № 10. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010905-22>.

12. Стандарти діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування: Наказ Генерального прокурора 24 квітня 2024 року № 84. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/inshi-organizacijno-rozporjadchidokumenti-2024-roku>.

Kohut I.A.

**FORMS OF INTERACTION
BETWEEN THE INVESTIGATOR
AND THE INQUIRER WITH THE
PROSECUTOR DURING THE PRE-TRIAL
INVESTIGATION**

The article outlines the general approaches to determining the forms of interaction during the pre-trial investigation of criminal proceedings in general and focuses on the interaction of an investigator and an inquiry officer with a prosecutor. Based on scientific research, the author identifies two main forms of interaction: procedural and organizational and legal. It is determined that the main difference between these forms of interaction is the level of their legal regulation. The author establishes that the basis of the legal framework for the procedural form is the provisions of the CPC of Ukraine, and the basis of the organizational and legal form is the relevant provisions of by-laws and departmental regulations. After analyzing the procedural form of interaction through the prism of legislation, the author finds that the content of this form is not limited to the rules governing the powers of these subjects. It is noted that the organizational and legal form of interaction covers a large number of legal acts which fragmentarily contain references to the joint activities of an investigator, an inquiry officer and a prosecutor. The author emphasizes the need to adopt standards for interaction between an investigator and a public prosecutor during a pre-trial investigation based on the design of the standards for the prosecutor's activities in the field of investment protection.

Keywords: interaction, forms of interaction, investigator, coroner, prosecutor, pre-trial investigation, criminal proceedings.